

Kazensko-poboljševalni dom Škofja Loka

1954–1959

Izvleček

V prispevku, ki je v celoti napisan na podlagi arhivskega gradiva, avtor obravnava Kazensko-poboljševalni dom Škofja Loka od njegove ustanovitve leta 1954 do ukinitve 1959. Poudarek je na prikazu režima za v njem zaprte obsojence, oblik zaposlitve obsojencev in njihove prevzgoje. V prispevku so navedeni tudi podatki o bivalnih razmerah, v katerih so v KPD Škofja Loka živeli obsojenci, o njihovem številu in zdravstveni oskrbi.

Ključne besede: kazensko-poboljševalni dom, obsojenci, zaporniki, prisilno delo, režim v KPD, prevzgoja obsojencev.

Abstract

Škofja Loka Penitentiary and Correctional Institution 1954–1959

The article, which is entirely written on the basis of archival material, deals with the Škofja Loka Penitentiary and Correctional Institution from its establishment in 1954 until its closure in 1959. The emphasis is on a presentation of the regime for the prisoners held in it, the forms of employment of the convicts and their re-education. The article also presents data on the living conditions in which the convicts lived in KPD Škofja Loka, their number and health care.

Key words: penitentiary and correctional institution, convicts, prisoners, forced labour, regime in KPD, re-education of convicts.

Njegova ustanovitev

Kazensko-poboljševalni domovi (v nadaljevanju: KPD) so v socialistični Jugoslaviji predstavljali kazenske ustanove, v katerih so kazen prestajali tisti, ki so bili obsojeni na več kot eno leto odvzema prostosti s prisilnim delom.¹ V Sloveniji so bili prvi ustanovljeni leta 1946, vendar so se do leta 1948 imenovali kazensko-poboljševalni zavod. Januarja 1946 so bili ustanovljeni v Mariboru, Ljubljani in Novem mestu, junija 1946 pa še v Begunjah na Gorenjskem. KPD Begunje, ki je bil ustanovljen samo za ženske, so konec junija 1948 preselili v Rajhenburg (sedaj Brestanica). KPD Ljubljana je imel na Igu pri Ljubljani svoje podjetje Motor, od tam so ga maja 1950 preselili v Škofjo Loko.² Hkrati z njim so v Škofjo Loko preselili tudi v njem zaposlene, torej obsojence na prisilno delo. Ko je bil 1. 1. 1954 KPD Ljubljana ukinjen, so za te obsojence ustanovili **KPD Škofja Loka**.³ Vodil ga je upravnik (Karel Ličen), v njem so bili zaposleni še vzgojni vodja (Rudolf Wölle), skladiščnik skladišča za civilne obleke in ostalih predmetov obsojencev ter administrativni uslužbenec v sprejemni pisarni.⁴

Škofjeloški grad v petdesetih letih prejšnjega stoletja. (hrani: Uršulinski samostan Škofja Loka)

KPD Škofja Loka je bil nameščen v tamkajšnjih grajskih zgradbah, v katerih je bilo maja in junija 1945 koncentracijsko taborišče za domobrance in od novembra 1949 do aprila 1950 žensko taborišče za družbeno koristno delo. Grajske zgradbe so bile povsem neustrezne, saj obsojencem niso bili zagotovljeni nekateri najosnovnejši pogoji bivanja. Ko je bil med 9. in 11. septembrom 1954 pri KPD Škofja Loka opravljen splošen pregled, je bilo glede pogojev, v katerih so bivali obsojenci, ugotovljeno:

Stanje zgradb, v katerih je zavod, ne odgovarja z zdravstvenih, prevzgojnih in organizacijskih vidikov za namene, katerim zgradbe služijo. Kopalnica in umivalnica sta nameščeni v kleti, ker drugega prostora ni na razpolago. Dohod v ta dva prostora je po ozkem stopnišču, kar ovira tako umiva-

1 O kazensko-poboljševalnih domovih, ki so v Sloveniji ostajali do leta 1951, glej: Mikola, *Kazenske ustanove in zaporniki v Sloveniji 1945–1951*.

2 Arhiv Republike Slovenije (ARS), AS 1267, tehnična enota 14, arhivska enota 621, Letno poročilo Uprave za izvrševanje kazni za leto 1950, str. 17.

3 ARS, AS 1267, tehnična enota 14, arhivska enota 626, Letno poročilo Oddelka za izvrševanje kazni za leto 1954, str. 1.

4 ARS, AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 191, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 10. do 12. 5. 1955, str. 1.

nje kot kopanje. Slačilnice pri kopalnici sploh ni. Ti prostori pa so za sedanje kapaciteto zavoda premajhni, najhuje pa je to, da vode stalno primanjkuje celo za umivanje in za večerno pranje nog, ker so vodovodne naprave z zajetjem ured zastarele in potrebne obnove v celoti. Zavod ima nad dvorano za prireditve veliko bivalno sobo, v kateri spi 90 obsojencev. V tej sobi je le 1 stranišče z eno straniščno posodo. Soba s tako velikim številom je z zdravstvenega in prevzgojnega stališča nemogoča, saj v njej biva preko ene četrte vse obsojencev.⁵

V zgradbi sta bili samo dve sobi, ki sta imeli stranišči s splakovanjem, v vseh ostalih so bile za opravljanje velike in male potrebe nameščene kovinske nočne posode – »kible«.⁶

Režim v KPD

Režim v kazensko-poboljševalnih domovih na območju Ljudske republike Slovenije sta določala Pravilnik o hišnem redu v kazensko-poboljševalnih ustanovah in Dnevni red za obsojence v kazensko-poboljševalnih ustanovah,⁷ oba sta seveda veljala tudi za obsojence, ki so kazni odvzema prostosti s prisilnim delom prestajali v KPD Škofja Loka.

Hišni red

Hišni red za kazensko-poboljševalne domove je poleg splošnih odredb vseboval predpise o higieni, prehrani, obnašanju in vzgoji obsojencev, pisanju pisem in obiskih ter določal disciplinske kazni za kršitve.

Obsojenca je ob prihodu v KPD sprejel upravnik ali njegov namestnik, lahko pa tudi uslužbenec KPD, ki ga je upravnik pooblastil. Ob sprejemu so obsojenca najprej seznanili s hišnim in z dnevnim redom, nato mu je upravnik odredil nastanitev in delo, ki ga bo moral opravljati. Od vsakega obsojenca so najprej vzeli njegove osebne podatke, zapisali njegov natančen osebni opis ter vse podatke vnesli v knjigo obsojencev. Hkrati so obsojencu ob njegovem prihodu odvzeli vse stvari, ki jih kot zapornik ni potreboval. Obdržati je smel le potrebno obleko in obutev, v zimskem času tudi plašč, največ dva para osebne in posteljnega perila, odejo in toaletne potrebščine: milo, glavnik, ščetko in zobno kremo, loščilo za čevlje in očala.

Členi hišnega reda, ki so se nanašali na higieno, so določali, da se je moral vsak obsojenec ob prihodu v KPD okopati, dezinficirati obleko, nato ga je pregle-

5 ARS, AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 177, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka, v dneih od 9. do 11. 9. 1954, str. 1.

6 ARS, AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 631, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1957, str. 7.

7 Hišni red je Ministrstvo za notranje zadeve LRS izdalo 8. 7. 1946, dnevni red pa 10. 7. 1946. Oba predpisa sta z manjšimi spremembami veljala tudi za KPD Škofja Loka. Faksimila obeh navedenih predpisov sta objavljena v: Mikola, *Kazenske ustanove in zaporniki v Sloveniji v obdobju 1945–1951*, str. 192–202.

dal zdravnik, da je ugotovil njegovo zdravstveno stanje. Tiste, ki so boleali za tuberkulozo ali imeli lues (sifilis), je bilo treba namestiti v sobah za nalezljive bolezni. Do kopanja so imeli obsojenci pozimi pravico vsakih 14 dni, poleti pa vsakih 7 dni, umivanje nog jim je moralo biti omogočeno večkrat na teden. Spodnje perilo so smeli menjati vsako nedeljo, posteljnino vsak mesec.

Obsojenci so morali biti popolnoma ostriženi. Šele tri mesece pred potekom kazni je smel upravnik obsojencu, če se je »*dobro obnašal*« in to ni nasprotovalo higienskimi pogojem, dovoliti, da si je lase pustil rasti.

V okviru KPD je bila hišna bolnišnica z ambulantno sobo, eno ali več sobami za bolnike, sobo za nalezljive bolezni in sobo za bolnike s tuberkulozo. V primeru težjih obolenj (operacije) je zdravnik zavoda v sporazumu z upravnikom oziroma preiskovalnim organom obsojenca lahko poslal v drugo bolnišnico.

Obsojenci so imeli pravico, da so pod nadzorstvom paznikov dve uri dnevno prebili na svežem dvoriščnem zraku, in sicer eno uro dnevno zjutraj pred odhodom na delo na »*tihem sprehodu*«, eno uro v prostem gibanju po dvorišču zavoda pa po obedu. Med »*tihim sprehodom*« se obsojenci med seboj niso smeli pogovarjati. Tisti, ki so prebivali v skupnih sobah, so se morali sprehajati v vrsti po dva in dva, en meter narazen. Če jih je bilo veliko, so se morali sprehajati v četrstopih, v isti razdalji med posameznimi četrstopi. Obsojenci, ki so prebivali v samica, so se morali sprehajati v krogu, v vrsti po eden, šest metrov eden od drugega, in sicer v istem vrstnem redu, kot so bili razmeščeni po celicah.

Obsojencem je bilo dovoljeno prejemati pošiljke s hrano, perilom in podobnimi potrebščinami, težke do 7 kg. Smeli so jih prejemati dvakrat na mesec, preiskovanci enkrat na teden. Pošiljke so, preden so prišle v roke obsojencev, skrbno pregledali. Obsojencem je bilo dovoljeno, da so si za svoj denar v zavodu lahko kupili potrebščine za osebno higieno (milo, zobno kremo ter ščetko za zobe), loščilo za čevlje, knjige, časopise, cigarete, vžigalice, sadje, sir, salamo, slanino, konzerve in podobno.

Glede obnašanja se je od obsojencev zahtevalo, da so se morali pokoriti vsem zakonskim predpisom, določbam hišnega in dnevnega reda ter izpolnjevati vse odredbe nadrejenih starešin. Do uslužbencev KPD so se morali obnašati spoštljivo, morali so jih vikati, pozdravljali so pa tako, da so se pred njimi odkrili in jih gledali. Kadar je v sobo ali delavnico vstopil upravnik, njegov namestnik, preiskovalec, zdravnik, poveljnik paznikov ali kateri drug nadzorni organ, so morali obsojenci vstati, se postaviti v vrsto in stati mirno. Med delom in sprehodom, pri prehodu skozi prostore KPD, pri odhodu na zunanje delo in vračanju z njega ter med poukom se obsojenci niso smeli pogovarjati, se ozirati, jesti ali ukvarjati z nečim, kar ni bilo povezano z delom. Obsojencem, ki bi skušali pobegniti, organizirati upor, ne iti na delo ali odklanjati hrano, je grozila najstrožja disciplinska kazen, v težjih primerih pa kazen po določbah kazenskega zakonika.

Ob nepravilnem ali nezakonitem postopanju paznikov ali kakšne druge uradne osebe so se obsojenci imeli pravico pritožiti. Pritožbo so smeli upravniku ali

njegovemu namestniku podati na raportu. Če je ta menil, da je pritožba neutemeljena ali neresnična, je pritožnika disciplinsko kaznoval.

Obsojenci v skupnih sobah so morali izvoliti starešino sobe, ki ga je moral nato potrditi še upravnik. Njegova dolžnost je bila, da je skrbel za snago, red, mir in lepo vedenje obsojencev v sobi, pazil je, da se v sobo niso vnašali nedovoljeni predmeti, nadzorovati je moral izpolnjevanje določb hišnega reda, vsako kršitev takoj prijaviti službujočemu pazniku in mu poročati o sumljivem vedenju obsojencev.

Vsi obsojenci so morali delati. Preiskovancem ni bilo obvezno, če pa so sami to želeli, so smeli biti z dovoljenjem pristojnega preiskovalnega organa ali upravnika zaposleni v sami zgradbi. Razporeditev obsojencev ali preiskovancev na delo je izvajal upravnik, in sicer je bilo prilagojeno njihovem strokovnemu znanju in fizičnim sposobnostim. Pri delu so morali biti pod stalnim nadzorom paznikov. Na delo so odhajali v dvostopu, če je bilo njihovo število večje pa v četverostopu. Poleti je delovni čas trajal 9 ur, pozimi 8 ur dnevno. Ob nedeljah, praznikih in sobotah popoldne se praviloma ni delalo, kar pa ni veljalo za nujna hišna opravila, ki jih ni bilo mogoče prekiniti ali odložiti.

Za vse obsojence – strokovnjake je bilo zaradi njihovega teoretičnega izpolnjevanja v njihovi obrti obvezen obisk strokovne obrtne šole. Prav tako so bili vsi obsojenci dolžni obiskovati ure kulturno-prosvetnega dela v zavodu in z vzgojitelji sodelovati:

1. na predavanjih,
2. v diskusiji in obdelovanju tem,
3. v napredovanju dela v zavodu,
4. pri branju knjig in dnevnih časopisov,
5. pri ustanavljanju in delu diletantskih, pevskih in glasbenih skupin,
6. pri pripravljanju prireditev.

Med kulturno-prosvetno dejavnost so sodili tudi ogledi filmov, ki jih je odobrilo ministrstvo za notranje zadeve, telovadba in igranje šaha.

Obsojenci so smeli enkrat na mesec pisati domov eno pismo na dveh straneh ali eno dopisnico. Pisma in dopisnice, ki so jih obsojenci pisali in sprejemali, so šla skozi cenzuro, moral jih je pregledati uslužbenec, ki ga je določil upravnik.

Vsako pregledano pismo je dobilo oznako »*Videl*« in lastnoročni podpis uslužbenca, ki ga je pregledal. Če so bile po njegovem mnenju v pismu ali na dopisnici neresnične navedbe, je pošto uničil.

Obsojenci so imeli pravico do sprejemanja obiskov. Obiskovati so jih smeli samo najbližji člani družine, drugi pa le v izjemnih primerih. Obisk so smeli dobiti enkrat na mesec, sprejemali so jih lahko ob nedeljah dopoldne v zato določenem prostoru zavoda, potekati so morali v prisotnosti organov uprave, trajati pa so smeli največ od 15 do 30 minut.

Obsojence, ki so kršili določila hišnega reda, so disciplinsko kaznovali. Pri izreku kazni so bili upoštevani teža prekrška in obsojenčeve »osebne lastnosti«.

Predpisane so bile naslednje disciplinske kazni:

1. ukor,
2. omejitev ali odvzem pravice do dopisovanja,
3. omejitev ali odvzem pravice do obiskov,
4. omejitev ali odvzem pravice do sprejemanja pošilk,
5. omejitev pravice do razpolaganja z denarjem,
6. oddelitev v samico do 14 dni,
7. premestitev v drug kazensko-poboljševalni dom.

Disciplinske kazni pod točkami od 2 do 5 so se smele izrekati posamično ali kumulativno (več skupaj). Izrekal jih je upravnik v sporazumu z namestnikom. Te kazni so smele trajati največ 30 dni. Kazen pod 7. točko je izrekalo Ministrstvo za notranje zadeve LR Slovenije, in sicer na predlog upravnika.

Dnevni red

Dnevni red je natančno določal, kako mora potekati obsojenčev dan. Ob delavnikih je bilo poleti vstajanje ob 5. uri, pozimi ob 6., ob nedeljah in praznikih pa eno uro kasneje. Opozorilo za vstajanje je bil zvonec, enako zvečer za spanje. Vstajanju je sledilo pospravljanje sob, ki je smelo trajati največ 45 minut. V tem času so morale biti sobe popolnoma urejene, obsojenci pa pripravljeni za odhod na *»tíhi sprehod«*, ki je trajal eno uro. Trideset minut po vstajanju se je začel deliti zajtrk. Po zajtrku so obsojenci odšli na delo. Delovni čas je trajal poleti od 7. do 12., pozimi od 8. do 12. in od 14. do 18. Kosilo je bilo ob 12. uri, zanj je bilo odmerjenih 45 minut. Ob 12.45 so obsojenci odšli na prosto gibanje po svežem zraku, kar je trajalo eno uro. Ob 13.45 so jih pazniki odvedli nazaj na delo, ki se je zaključilo ob 18. uri. Po končanem delu so obsojenci morali pospraviti in očistiti delavnice, sledila je večerja. Čas od 17. ure do 20.30 je bil namenjen kulturno-prosvetnemu delu. Ob 21. uri so morali biti vsi obsojenci v posteljah, v sobah pa je bila od te ure dalje zapovedana popolna tišina.

Za izvajanje režima, ki sta ga določala hišni in dnevni red, je v KPD Škofja Loka ob njegovi ustanovitvi leta 1954 skrbelo 38 pripadnikov pazniške službe, od katerih sta bila 2 nadzornika, 15 višjih paznikov, 12 paznikov in 9 paznikov – miličnikov.⁸

Število v KPD Škofja Loka zaprtih obsojencev in kazniva dejanja, za katera so bili obsojeni

Na dan 1. 1. 1954, ko je bil KPD Škofja Loka ustanovljen, je bilo v njem 354 obsojencev, do septembra 1954 je bilo vanj sprejetih 133, odpuščenih pa 155 obsojencev, tako da se je septembra 1954, ko je bil opravljen pregled zavoda, v njem nahajalo 332 obsojencev.⁹ Na dan 1. 1. 1955 je bilo v KPD Škofja Loka 266

8 ARS, AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 177, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 9. do 11. septembra 1954, str. 1.

9 ARS, AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 177, Zapisnik o splošnem pregledu KPD

obsojencev.¹⁰ Tekom leta je bilo vanj sprejetih 99 obsojencev, odpuščenih ali premeščenih pa 51 obsojencev, 12. 5. 1955, ko je bil opravljen pregled zavoda, jih je bilo 314.¹¹ Za naslednja leta se v obstoječih dokumentih število obsojencev sicer ne navaja, vendar je mogoče ugotoviti, da se je iz leta v leto močno zmanjševalo. Leta 1958 jih je ostalo tako malo, da so prenehali naročati nove filme, ker se ni več izplačalo.¹² Do novembra 1959, ko je bil KPD Škofja Loka ukinjen, je bilo v njem samo še 6 obsojencev.

V KPD Škofja Loka zaprti obsojenci so bili obsojeni za najrazličnejša kazniva dejanja po Kazenskem zakoniku (KZ) FLRJ iz leta 1951. V letu 1955 je bilo število obsojencev, obsojenih za posamezna kazniva dejanja, naslednje:¹³

Poglavje KZ	Kaznivo dejanje	Število obsojencev
X. poglavje	zoper ljudstvo in državo	40
XI. poglavje	zoper človečnost in mednarodno pravo	12
XII. poglavje	zoper življenje in telo	37
XVI. poglavje	zoper osebno dostojanstvo in moralo	4
XVII. poglavje	zoper zakonsko zvezo in rodbino	1
XIX. poglavje	zoper narodno gospodarstvo	5
XX. poglavje	zoper družbeno in zasebno premoženje	131
XXI. poglavje	zoper splošno varnost ljudi in premoženje	7
XXII. poglavje	zoper pravosodje	3
XXIII. poglavje	zoper javni red in pravni promet	18
XXIV. poglavje	zoper uradno dolžnost	45
XXV. poglavje	zoper oborožene sile	11

Vsi zaporniki, ki so bili obsojeni na odvzem prostosti za kazniva dejanja zoper ljudstvo in državo, so predstavljali *politične zapornike*. Kot take je mogoče obravnavati tudi tiste, ki so bili obsojeni za kazniva dejanja zoper oborožene sile in zoper pravosodje.

Zaposlitev obsojencev

Ker so v KPD Škofja Loka prostostno kazen predstavljali obsojenci, ki so bili obsojeni na odvzem prostosti s prisilnim delom, je razumljivo, da so morali vsi opravljati določeno fizično delo, ki se je smatralo za najpomembnejši dejavnik

Škofja Loka v dneh od 9. do 11. septembra 1954, str. 2.

10 ARS, AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 191, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 10. do 12. maja 1955, str. 2.

11 Prav tam.

12 ARS, AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 632, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1958, str. 17.

13 ARS, AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 191, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 10. do 12. maja 1955, str. 2.

prevzgoje. Delali so v skupinah, septembra 1954 je bilo v njih zaposlenih naslednje število obsojencev:¹⁴

- v skupini elektroobrat podjetja Motor: 131,
- v skupini tehnične administracije: 30,
- v skupini »odsotnih«: 49,
- pri gradnji nove hale: 47,
- pri gradnji stanovanjskih hiš: 68,
- na izkopu za elektrarno: 21,
- v zavodu: 37.

Daleč največ obsojencev je bilo torej zaposlenih v industrijskem podjetju Motor. Najpomembnejši proizvodi, ki so jih v tem podjetju izdelovali obsojenci na prisilno delo, so bili elektromotorji, transformatorji, električna stikala, gasilske armature, motorne gasilske črpalke, alarmne sirene, brusilni stroji, železne postelje, obutev in hladilne naprave (hladilniki in hladilne skrinje), ki so sčasoma postale najpomembnejši proizvod, čeprav na začetku niso prinašali dobička. V letu 1957 so proizvedli naslednje število hladilnih naprav:¹⁵

• 500 l	18 kosov,
• 1000 l	5 kosov,
• 1500 l	49 kosov,
• 1800 l	36 kosov.

Proizvodnja ostalih izdelkov je leta 1957 znašala:¹⁶

• krožne žage	2 kosa,
• razni agregati	6 kosov,
• ročne alarmne sirene	1 kos,
• gasilske črpalke Zupan	188 kosov,
• gasilske črpalke 600 l	24 kosov,
• razne gasilske spojke	32.401 kosov,
• vodni zbiralci	72 kosov
• gasilski ročni aparati	4.242 kosov,
• trodelni razdelilci	150 kosov,
• gasilske sesalne cevi	839 kosov,
• oklepni obroči	485 kosov,
• razni elektromotorji	531 kosov,
• jermenice za elektromotorje	419 kosov,
• električni brusilni stroji	614 kosov,
• električni polirni stroji	284 kosov,
• električne alarmne sirene	89 kosov.

14 ARS, AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 177, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 9. do 11. septembra 1954, str. 3.

15 ARS, AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 631, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1957, str. 11 in 12.

16 Prav tam.

Tovarna Motor v Vincarjih, Škofja Loka. (*vir*: Loški razgledi 14)

Poleg teh izdelkov so v letu 1957 proizvedli tudi 19.775 parov raznih čevljev in 90 parov usnjenih rokavic.¹⁷ Skupna vrednost vseh v letu 1957 proizvedenih izdelkov je znašala 447.614.998 din.¹⁸

Naslednje leto (1958) so obsojenci in civilni delavci v podjetju Motor proizvedli:¹⁹

• hladilne omare	292 kosov,
• hladilne naprave	138 kosov,
• gasilske črpalke	206 kosov,
• gasilske armature	39.215 kosov,
• krožne žage	80 kosov,
• gradbeni stroji	169 kosov,
• sanitarni stroji	19 kosov,
• elektromotorji	279 kosov,
• brusilni stroji	844 kosov,
• polirni stroji	166 kosov.

Za opravljeno delo so obsojenci prejeli plačilo. Tisti, ki so bili zaposleni s kvalificiranim delom v elektroobratu podjetja Motor pri izdelavi serijskih predmetov, so bili plačani po normi, vsi ostali so prejeli plačilo za delo po

17 Prav tam.

18 Prav tam.

19 ARS, AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 632, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1958, str. 12.

delovnem času.²⁰ Delo obsojencev je bilo izredno poceni, sploh če upoštevamo, da je bila njihova produktivnost večja od civilne delovne sile.²¹ Plačilo, ki so ga prejeli, je zadoščalo zgolj za nakup kakšnega priboljška v kantini zavoda. Da bi se tisti obsojenci, ki so presegali norme, ne izčrpali, so jim pomladi 1957 namesto dodatnega kruha začeli dajati sladkor in s tem ohranjali kalorično vrednost njihovega dnevnega obroka.²²

Zdravstvena oskrba obsojencev

V okviru KPD Škofja Loka so imeli ambulantno in 3 majhne bolniške sobe, v katerih je bilo ob njegovi ustanovitvi 12 bolniških postelj, kar pa je bilo glede na njegovo kapaciteto premalo, še posebno zato, ker so bile v njem delovne nezgode obsojencev pogostejše kot v drugih KPD.²³

Ob njegovi ustanovitvi zavod ni imel svojega zdravnika, zato so morali obolele obsojence pošiljati v krajevno ambulantno ali v bolnišnico mestnega zapora v Ljubljani.²⁴ Prav tako KPD Škofja Loka tedaj ni imel civilnega bolničarja, zato je njegovo vlogo začasno prevzel obsojenec, ki je bil po poklicu sicer šofer, vendar je v JLA opravil bolničarski tečaj.²⁵ Že naslednje leto se je stanje izboljšalo, saj je v zavod redno, tedensko, prihajal zdravnik – podpolkovnik JLA iz Ljubljane, vsak dan pa zdravniški pomočnik – kapetan JLA.²⁶ Ker zavod ni imel svojega zobozdravnika, so obsojence, pri katerih je bilo treba opraviti ekstrakcijo ali nujno popraviti zob, napotili v Zdravstveni dom Škofja Loka.²⁷ Lastno zobozdravstveno ambulantno je KPD Škofja Loka dobil šele aprila 1958.²⁸

Statistični podatki za leto 1958 kažejo, da so obsojenci v KPD Škofja Loka množično obolevali za nekaterimi boleznimi.

20 ARS, AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 191, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 10. do 12. maja 1955, str. 5.

21 ARS, SI AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 631, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1957, str. 25.

22 ARS, AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 631, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1957, str. 9.

23 ARS, AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 191, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 10. do 12. maja 1955, str. 1.

24 ARS, AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 177, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 9. do 11. septembra 1954, str. 2.

25 Prav tam.

26 ARS, AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 191, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 10. do 12. maja 1955, str. 3.

27 ARS, AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 631, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1957, str. 7.

28 ARS, AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 632, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1958, str. 7.

Tega leta je bilo stanje obolelih obsojencev naslednje:²⁹

• TBC pljuč aktivna	1
• TBC negativna	1
• TBC ostalih organov	1
• ostale nalezljive bolezni	8
• avitaminoza	69
• rane na želodcu in bolezni ostalih prebavil	174
• bolezni srca in ožilja	28
• živčne bolezni	36
• <u>ostale bolezni</u>	<u>1.097</u>
Skupaj	1.415

V letu 1958 se je pri delu lažje poškodovalo 228 obsojencev, težje pa 2 obsojenca.³⁰

Prevzgoja obsojencev

V času, ko so obsojenci v KPD Škofja Loka prestajali kazen odvzema prostosti s prisilnim delom, se je izvajala tudi njihova *prevzgoja*, za katero je bil zadolžen poseben uslužbenec. To nalogo je opravljal učitelj Rudolf Wölle. Da bi lahko bolje spoznal vsakega obsojenca, je ob njegovem prihodu v zavod imel z njimi individualni razgovor, hkrati je tudi izvajal cenzuro njihovih pisem, ki so jih pisali svojem, kar je bil edinstveni primer med vsemi KPD v LR Sloveniji.³¹ Ko je leta 1957 Rudolf Wölle službo v KPD Škofja Loka zapustil, je zavod ostal brez vzgojitelja.

V okvir prevzgoje obsojencev je spadalo tudi izobraževanje. Za tiste obsojenke, ki so si želeli pridobiti poklic, je bila v zavodu industrijska šola, ki jo je leta 1955, ko je bila ustanovljena, obiskovalo 37 obsojencev, v njej pa so poleg vzgojnega vodje poučevali tudi nekateri obsojenci.³² Pouk je potekal po učnem programu Industrijske šole Iskra iz Kranja.³³ Za obsojence so mesečno organizirali tri predavanja, in sicer o političnih, gospodarskih ali družbenih vprašanjih, na njih je največkrat predaval vzgojni vodja.³⁴ Obsojencem je bila na razpolago knjižnica, ki je leta 1955 štela 1.406 knjig.³⁵

29 ARS, AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 632, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1958, str. 8.

30 Prav tam.

31 ARS, AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 191, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 10. do 12. maja 1955, str. 8.

32 ARS, AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 191, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 10. do 12. maja 1955, str. 7.

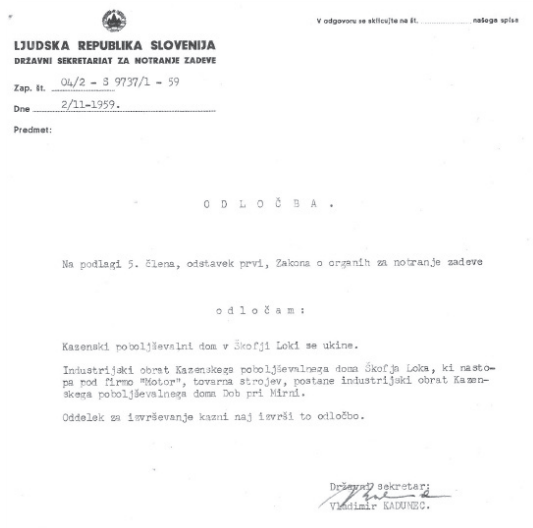
33 ARS, AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 631, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1957, str. 20.

34 Prav tam.

35 Prav tam.

KPD Škofja Loka je imel svoj orkester, pevski zbor in dramsko skupino, prirejali so samostojne nastope in sodelovali pri proslavah ob državnih praznikih.³⁶ Vsak teden so jim vrteli filme, program pa je morala potrditi Uprava javne varnosti (Udba).³⁷ V letu 1956 so predvajali 20 filmov in nekaj krajših filmskih pregledov.³⁸ Kot zanimivost velja omeniti, da so prevladovali ameriški filmi, filmi iz zahodnoevropskih držav ter jugoslovanski filmi. Iz držav vzhodne Evrope se leta 1957 omenjata samo en češki in en poljski film, niti en film pa ni bil sovjetski.³⁹

Ukinitve KPD Škofja Loka

Odločba o ukinitvi KPD Škofja Loka.

KPD Škofja Loka je deloval do 2. 11. 1959, ko je Državni sekretariat za notranje zadeve izdal odločbo o njegovi ukinitvi,⁴⁰ kot razlog se navaja njegova neprimerna lokacija in tudi, da za njegov obstoj ni več potrebe.⁴¹ Novi kazenski zakonik, ki je začel veljati 1. 7. 1951, namreč kazni odvzema prostosti s prisilnim delom ni imel več, zato od tedaj v KPD Škofja Loka ni bilo več dotoka novih obsojencev na odvzem prostosti s prisilnim delom. S tem se je število obsojencev vsako leto bistveno zmanjšalo. V času ukinitve jih je bilo v njem samo 6, 3 so premestili v KPD Maribor, 3 pa v KPD Dob.⁴²

Nepremičnine ukinjenega KPD

Škofja Loka je prevzel Občinski ljudski odbor Škofja Loka, njegov inventar in potrošni material so prevzeli KPD Ig, KPD Maribor in KPD Dob pri Mirni.⁴³ Industrijski obrat Motor je bil najprej priključen KPD Dob pri Mirni, nato se je leta 1960 preoblikoval v samostojno gospodarsko organizacijo – Loške tovarne hladilnikov (LTH).⁴⁴

36 ARS, AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 191, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 10. do 12. maja 1955, str. 8.

37 Prav tam.

38 ARS, AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 631, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1957, str. 21.

39 Prav tam.

40 ARS, AS 1267, tehnična enota 11, arhivska enota 542.

41 Prav tam.

42 Prav tam.

43 Prav tam.

44 Prav tam.

KRATICE:

KPD	Kazensko-poboljševalni dom
KPZ	Kazensko-poboljševalni zavod
KZ	Kazenski zakonik
TBC	tuberkuloza

VIRI:

Arhiv Republike Slovenije (ARS)

- AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 177, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka, v dneh od 9. do 11. 9. 1954, str. 1.
- AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 177, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 9. do 11. 9. 1954, str. 2.
- AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 177, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 9. do 11. 9. 1954, str. 3.
- AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 191, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 10. do 12. 5. 1955, str. 1.
- AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 191, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 10. do 12. 5. 1955, str. 2.
- AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 191, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 10. do 12. 5. 1955, str. 3.
- AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 191, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 10. do 12. 5. 1955, str. 5.
- AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 191, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 10. do 12. 5. 1955, str. 7.
- AS 1267, tehnična enota 2, arhivska enota 191, Zapisnik o splošnem pregledu KPD Škofja Loka v dneh od 10. do 12. 5. 1955, str. 8.
- AS 1267, tehnična enota 11, arhivska enota 542.
- AS 1267, tehnična enota 14, arhivska enota 621, Letno poročilo Uprave za izvrševanje kazni za leto 1950, str. 17.
- AS 1267, tehnična enota 14, arhivska enota 626, Letno poročilo Oddelka za izvrševanje kazni za leto 1954, str. 1.
- AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 631, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1957, str. 7.
- AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 631, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1957, str. 9.
- AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 631, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1957, str. 11 in 12.
- AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 631, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1957, str. 20.
- AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 631, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1957, str. 21.

AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 631, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1957, str. 25.

AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 632, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1958, str. 7.

AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 632, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1958, str. 8.

AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 632, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1958, str. 12.

AS 1267, tehnična enota 15, arhivska enota 632, Letno poročilo KPD Škofja Loka za leto 1958, str. 17.

LITERATURA:

Mikola, Milko: *Kazenske ustanove in zaporniki v Sloveniji 1945–1951*. Ljubljana : Nova obzorja, 2016, 220 str.

Summary

Škofja Loka Penitentiary and Correctional Institution 1954–1959

Škofja Loka Penitentiary and Correctional Institution (KPD) was founded on 1 January 1954 to receive convicts from KPD Ljubljana who were serving forced labour in the Škofja Loka Motor company, because KPD Ljubljana was at that time closed. It was established in the castle premises, which were completely unsuitable for a penitentiary institution. In the early years after its establishment, some 300 convicts were imprisoned there, although their number decreased from year to year because the Penal Code, which entered into force on July 1, 1951, no longer contained the sentence of deprivation of liberty with forced labour. There were also political prisoners among the convicts who served sentences of deprivation of liberty with forced labour at KPD Škofja Loka. In particular, they were those who had been convicted of crimes against the people and the state. Most of the inmates were employed at the Škofja Loka Motor company, in the construction of residential blocks and excavations for the hydroelectric power plant. The regime that applied for convicts at KPD Škofja Loka was determined by house and daily orders. Convicts were obliged to comply with the provisions of both of these regulations. Various penalties were imposed by the administrator of the institution on those who violated these provisions. Particular attention was devoted by the KPD Škofja Loka administration to the re-education of convicts. KPD Škofja Loka was abolished on 2 November 1959, when only 6 convicts were still imprisoned there.